

NOTITIES APRIL-MEI 1999

Sarah Kane noemde de oorlog haar enige en tegelijk het enig mogelijke onderwerp: 'Voor mij is er niets anders om over te schrijven. Het is het meest dwingende onderwerp om te confronteren.' Is oorlog de moderne vorm van de tragedie, zoals Napoleon reeds zei? Is oorlog de meest extreme vorm van het tragische verloren-zijn van de mens? Als dat zo is, dan heeft deze eeuw aan het tragische een nieuwe dimensie gegeven: nooit is het verlies door oorlog zo groot geweest, materieel, aan mensenlevens en niet in de laatste plaats moreel. De oorlog is de fatale horizon van het denken geworden: nooit was de informatie rond oorlogen zo gedetailleerd; nooit was oorlog zo ongrijpbaar voor het verstand en voor de ethiek.

Het is eigen aan de mens om datgene wat hem overkomt te benoemen en het met behulp van bepaalde discursieve strategieën een plaats te geven in een coherent en samenhangend geheel. Dat geldt zowel voor het individu als voor de gemeenschap. Ervaringen worden pas in de vorm van verhalen opgenomen in de bloedbaan van het leven. Er zijn gebeurtenissen die we niet kunnen inpassen in ons gangbare wereldbeeld met zijn keten van oorzaak en gevolg. In zijn boek 'Waterloo Verdun Auschwitz. De liquidatie van het

verleden' noemt Eelco Runia dit soort gebeurtenissen - en de titel van zijn boek noemt er drie - anomalistisch, 'gebeurtenissen waarvan de werkelijkheid de perken van het normale bestaan schromelijk buiten gaat. Mijn uitgangspunt is dat de manier waarop een maatschappij reageert op een anomalistische gebeurtenis, gekend wordt door de specifieke manier waarop die maatschappij omgaat met de ambivalentie tussen de wens deze gebeurtenis haar oninpasbare vreemdheid te laten behouden en het verlangen haar in een sluitend verhaal onder te brengen.'

Wat er op dit ogenblik gebeurt - de massale vlucht van de Kosovaren voor de wreedheden van de Serviërs en niet aflatende, verwoestende bombardementen van de NAVO - is zo een anomalie. De paradoxen zijn misschien te groot om ermee te kunnen leven. Een militair actie uit humanitaire overwegingen die een humanitaire catastrofe heeft veroorzaakt. Een oorlog uit internationale morele principes maar die juridisch eigenlijk geen grond heeft om op te staan omdat niet de VN maar de NAVO het initiatief heeft genomen. Een conflict waarin beide partijen een zwart-wit-propaganda voeren en niet beseffen hoe ze mekaar meesleuren in een draaikolk van geweld en destructie. De oorlogsrhetorie speelt in beide kampen met Goed en

CAMPS OUTSIDE THE CAPITAL. THE 1700 ARE SCATTERED IN GROUPS OF 40 THROUGHOUT KIGALI. SINCE

RWANDA 1994

RWANDA 1994

RWANDA 1994

RWANDA 1994

RWANDA 1994

RWANDA 1994

RWANDA

spelen zonder enige vorm van agressiviteit.

De vraag is natuurlijk wat te doen met al het materiaal dat we verzameld hadden. We hebben beelden op televisie gezien, mensen hebben ons hun verhaal verteld, vervolgens hebben we tonnen boeken gelezen en specialisten ontmoet, we zijn in Rwanda geweest... Als ik in Frankrijk over Algerije spreek (en ik ben Fransman), dan kan ik altijd een minimum aan kennis vooronderstellen bij het publiek. Hetzelfde geldt voor de Tweede Wereldoorlog. Wat Rwanda betreft, is er niet alleen een gebrek aan informatie, de mensen zijn

ook nog eens bevooroordeeld: 'Afrika zit zo in mekaar.' Hoe konden we een minimum aan informatie meegeven zodat een aantal dingen begrijpelijk zou worden, zonder in een didactische aanpak te vervallen? Jean-Marie en Marie-France hebben vele scènes geschreven, zich verschillende situaties voorgesteld. Bij het begin bestond twee derde van de voorstelling uit een live televisie-uitzending, met op het toneel camera's, captatie-wagens, enz. Zo wilden we de tegenstelling tonen tussen opinie en informatie. Het zag er verschrikkelijk uit. Tientallen en tientallen pagina's hebben we weg- >>

DA 1994

RWANDA 1994

RWANDA 1994

RWANDA 1994

RWANDA 1994

RWANDA 1994

RWANDA 1994

GAVE WAS THAT IN 20 MINUTES HIS PERSONNEL COULD KILL UP TO 1000 TUTSIS. 7. INFORMANT STATES H

zen sinds de zomer van 1999 is er eveneens op gericht de etnische aanspraken van Servië op Kosovo te ondergraven.

Etnische zuiveringen en genocide kunnen ook om puur militair-tactische redenen uitgevoerd worden, zonder dat het daarbij de bedoeling is de getroffen bevolking definitief te verwijderen. In de zomer van 1998 bestreden de Serven in Kosovo het UCK door de dorpen, waar het zich schuil hield, systematisch te bombarderen en de dorpelingen, die al dan niet van harte onderdak boden aan de guerrillastrijders, massaal te verdrijven. Dit is, zoals onder meer het Amerikaanse optreden in Viëtnam aantoonde, de gebruikelijke manier om guerrilla-activiteiten te bestrijden. De Serven waren daarbij het actiefst in de streek van Drenic - een traditionele Albanese verzetshaard - en langs de Albanese grens, ten einde de aanvoerroutes van wapens uit Noord-Albanië af te snijden.

Enkele honderdduizenden Kosovaren geraakten op de dool en velen vluchtten de grens over, maar het was op dat ogenblik niet het Servische opzet Kosovo etnisch te zuiveren, laat staan over te gaan tot een genocide.

Tijdens de NAVO-bombardementen in de zomer van 1999 werden Kosovaren wel systematisch door de Serven verdreven. Het is echter weinig waarschijnlijk dat de Servische leiding werkelijk gedacht heeft dat de internationale gemeenschap niet vroeg of laat de terugkeer van deze verdrevenen zou afdwingen. Het is veel aannemelijker dat, zoals Rob De Wijk in *Pyrrus in Kosovo* (Amsterdam, 2000) betoogd heeft, de Servische leiding door een massale vluchtingenstroom op gang te brengen, druk wilde uitoefenen op de NAVO ten einde de bombardementen te staken. Gezien de 'onkwetsbaarheid' van de NAVO-luchtmacht en de afwezigheid van NAVO-grondtroepen, die konden

aangevallen worden, was dit zowat het enig middel dat de Serven ter beschikking stonden. De NAVO kwam door de vluchtingenstroom ook inderdaad sterk onder druk te staan, maar is uiteindelijk toch niet gezwicht.

In 1999 vertoonde de verdrijving van de Kosovaren wel ook de kenmerken van een echte etnische zuivering. Blijkbaar oordeelde de Servische leiding dat nu er diplomatiek niets meer te verliezen was, beide - oorlogvoering en etnische zuivering - in één moed door konden. Zo werden bijvoorbeeld identiteitspapieren, eigendomsbewijzen en de gelijke vernietigd en woningen geplunderd en in brand gestoken om de terugkeer van de vluchtelingen onmogelijk te maken. Milosevic werd door het Internationaal Tribunaal in Den Haag dan ook met rede beschuldigd van oorlogsmisdaden, waardoor zijn internationale positie uiteindelijk nog meer verzwakte.

Zoals hier al enkele malen gebleken is, blij